

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. H. Bergema, Karoeni; Dr. F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr. E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr. A. Bouman, Rotterdam; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Dr. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenaars, Zwolle; Dr. J. van Herken, Ermelo; Dr. B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggelerkerk; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. J. Kapteyn, IJmuiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. R. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. L. Koole, Naaldwijk; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijkenaar-Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. H. Mulder, Deventer; Dr. S. J. Popma, Amersfoort; Dr. A. Ringnakla, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Rotterdam; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr. H. Smilde, Groningen; Drs. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Drs. M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. H. J. Westerink, Leiden; Dr. D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr. S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2,50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7,50 en voor Ned.-Indië f 6,— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0,15.

INHOUD: Hoofdartikel: De Soeffi-beweging, III. — Uit de Schrift: Nakomers? (Joh. 1:49). — Kerkelijk leven: Een „alarmkreet“, I. Is volgens de vaders der belijdenis Rome een kerk? Paleisrevoluties. Soembaneesche moraal: feit is norm. Kwakzalverij. — Even parkeer: Misbruik van het Verbond. — Geestelijke adviezen: Passief of Actief. — Uit de historie: Inter nos, V. — Vakwetenschap en praktijk: Bijbelsche zeevaart; de Ark van Noach. — Perschoon. — Kerkenieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus, blz. 49—56.

HOOFDARTIKEL

De Soeffi-beweging.

III.

Er zijn tien voorname Soeffi-gedachten, die in bijna alle geschriften van de beweging te vinden zijn en tegelijk besproken worden. De eerste vier daarvan luiden:

1. Er is één God, de Eeuwige, het Eenige Wezen, niets bestaat dan Hij.
2. Er is één Meester, de Leidende Geest van alle zielen, die zijn volgelingen voortdurend voert naar het licht.
3. Er is één Heilig Boek, het heilige boek der natuur, het eenige geschrift, dat den lezer licht kan geven.
4. Er is één religie, het zonder afwijken voortgaan in de juiste richting naar het ideaal, hetwelk de vervulling is van het levensdoel van elke ziel. Als men aandachtig deze stellingen gelezen heeft, — de overigen bewegen zich in precies dezelfde richting — dan weet men al ten naaste bij wat men van de Soeffi-boodschap heeft te denken. Mag men dikwijls de opmerking moeten maken, dat de redeneering van Inayat Khan soms zeer duister en verward kan zijn, en dat het moeilijk is de juiste bedoeling van zijn woorden te begrijpen, de formulering van deze stellingen geeft ons toch voldoende houvast. We zullen de nadere uiteenzettingen van Inayat Khan in elk geval in het raam van deze denkbeelden hebben te plaatsen.

Volgens de Soeffi's heerschen twee ideeën in de wereld: „de eene is, dat de mensch door jaren en eeuwen heen, geëvolueerd is, de andere dat er gelijk Salomo gezegd heeft niets nieuws is onder de zon.“¹⁾

Nu zijn er weliswaar verschillende godsdiensten, die invloed hebben gehad in verschillende perioden van de wereldgeschiedenis, maar toch zijn al deze godsdiensten eigenlijk dezelfde. De waarheid is er altoos geweest, en zal er steeds blijven. Niemand kan haar verbeteren en niemand kan een nieuwe Boodschap brengen.

Inayat Khan, de man die zoo goed op de hoogte was van de Oostersche muziek, gebruikt hier graag het beeld van de muziek en de noten. „Ik bedoel niet, zoo zegt hij, dat alle godsdiensten geen godsdienst zijn, maar zij zijn slechts de noten. Er is muziek, en die muziek is de godsdienst. Iedere godsdienst slaat een bepaalde noot aan, en deze noot beantwoordt aan de vraag der menschheid, die in een bepaald tijdperk leeft. Maar terzelfdertijd is de bron van iedere noot dezelfde muziek die gehoord wordt, wanneer de noten samengevoegd worden. Al de verschillende godsdiensten zijn de verschillende noten, en hun samenvoeging maakt muziek. Nu zal men vragen waarom in elk van die tijdperken niet de heele muziek werd gegeven, en alleen maar een enkele noot. Het antwoord is, dat er tijden in het leven van een kind zijn, dat het genoeg heeft aan een

rammelaar, en voor de viool komt er een andere tijd in zijn leven. Gedurende den tijd van de Chaldecers, Arabieren, Grieken en Romeinen, werden er verschillende godsdienstige idealen gegeven. Voor de enkelen werd de muziek gebracht, voor de velen slechts een enkele noot. Dit bewijst dat deze muziek altijd bestaan heeft, maar dat de menschen in het algemeen niet in staat waren haar te begrijpen, en zoo werd er alleen maar een noot gegeven. Maar het gevolg was, dat hij, aan wien de noot G was gegeven, en een ander, aan wien de noot C was gebracht, elkander bestreden, doordat ieder zei: De noot, die mij gegeven is, is de juiste noot. En er hebben altijd zielen bestaan, die zeiden: G is het ware, en anderen die zeiden: C is het ware. Alle noten zijn juist, en als ze met elkaar gebruikt worden, dan ontstaat er muziek.“²⁾

Volgens dit standpunt is de „boodschap“ dus altijd gegeven in overeenstemming met de ontwikkeling van de menschen die in een bepaalden tijd leven.

Als Inayat Khan eenmaal zoover met zijn beoogt gekomen is, dan weet hij ook het middel te wijzen, dat gebruikt moet worden om weer de muziek te kunnen hooren. „Naarmate de mensch ontwikkelt, komt er een neiging in hem om zich te vereenigen, om één te worden. Is Jezus Christus gekomen om een exclusieve gemeenschap te vormen die christelijk genoemd zou worden, of Boeddha om een geloof te stichten genaamd Boeddhisme? Was het Mohammeds ideaal, om een gemeenschap te vormen, die Mohammedaansche heette? Integendeel, de profeet waarschuwde zijn leerlingen, dat ze zijn naam niet zouden geven aan zijn boodschap, doch dat die Islam genoemd zou worden — de boodschap van vrede. Niet één van de meesters kwam met de gedachte een exclusieve gemeenschap te vormen of een bepaalden godsdienst te stichten. Ze kwamen allen met de zelfde boodschap van een en denzelfden God. Of de boodschap in het Sanskriet was of in het Hebreeuwsch, in Zend of in het Arabisch, zij had steeds een zelfde beteekenis. Het verschil tusschen de godsdiensten is slechts uiterlijk; de innerlijke beteekenis van alle is één.“³⁾

Wat is nu de groote fout tegenwoordig bij de activiteit die verschillende godsdiensten ontwikkelen? Er zijn miljoenen en miljoenen menschen op aarde, die de volle tonen van de muziek willen hooren, maar ze hooren ze niet. De Boeddhist komt met zijn godsdienstige overtuiging, de Mohammedaan prijst de zijne aan; doch ze worden voor het meereendeel afgewezen. De propaganda heeft geen succes. Dit kan ook immers niet anders. Men geeft de menschen een rammelaar, maar ze begeeren muziek te hooren.

Zoo beziet Inayat Khan het optreden van de godsdiensten in de wereld. „Ik zal u mijn ervaring vertellen in de Westersche wereld. Op mijn reizen gedurende tien jaren ben ik veel in contact gekomen met intellectuelen, met denkers en wetenschapsmensen; en in hen zag ik het grootste verlangen naar den religieuzen geest. Zij snakten er ieder oogenblik van hun leven naar, want zij vinden, dat er ondanks hun opvoeding en wetenschap, een ruimte ledig is die zij gevuld willen zien. Maar toch, als men hen over religie spreekt, dan zeggen ze: Neen, neen, spreek van iets anders; we hebben geen religie noodig. Dit beteekent dat ze alleen de rammelaar-partij van de religie kennen, en niet de viool-partij. Zij denken niet dat er iets bestaat dat anders kan zijn dan de rammelaar, en toch is er een verwarring in hen, een geestelijke honger, die niet gestild wordt door al hun geleerde en wetenschappelijke onderzoekingen.“⁴⁾

Gelooftzekerheid.

Zoo toch staat er: „een zeker vertrouwen dat niet alleen aan anderen, maar ook aan mij vergeven der zonde, eenige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken zij, uit louter genade, alleen om de verdienste Christi wille.“

Bedoelt dit nu, een buitengewone openbaring, dat gij gered zijt? In het minst niet, want er staat bij: „welke de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt.“

Het gaat dus middelmatig toe. Bedoelt het dan een gevoelige aandoening waardoor ge, al genietend, het weet? Al evenmin, want gevoelsaandoeningen kunnen bedriegen en vele bevestigde kinderen Gods worden soms jaren lang niet door den daww des hemels nat gemaakt. Neen, bedoelt is eenig en uitsluitend zulk een geloofszekerheid die rust in het Woord. Het is dus in dat Woord den goddelooszen, verdoelenden doemeling te zien, die wegzinkt, en dat nu de Heere u toesprekt uit dat Woord: Die goddeloosze zijt gij! En wie dat geloof, o, die hongert opeens, die dorst, dat het hem brandt. En nu, nu ziet hij wat de Heere met dien goddelooszen doemeling doet. Die goddeloosze wordt verzoend, wordt een kind, wordt een gekroonde. En zoo, al voelt hij niets en merkt hij niets, geloof hij en ziet hij dat God Almachtig in dien goddelooszen verzoende hem redt!

Dr. A. KUYPER.

„De Herant“, 20 December 1887, No. 478.

Inayat Khan gaat er dus van uit dat er bij vele volken zoowel in het Oosten als in het Westen over God en godsdienst gesproken wordt en dat er in de boeken van hun groote mannen treffende gedachten te vinden zijn over het levenslot van den mensch, over zijn moeite en strijd en ook over zijn toekomst. Weliswaar zijn deze gedachten en deze uiteenzettingen in de verschillende godsdiensten met betrekking tot de diepste levensvragen op geen stukken na gelijk, maar de Soeffi's zijn in staat den Grootsten Gemeenen Deeler te vinden. Zij zien den samenhang en de samenstemming van de verschillende godsdiensten. Zij hooren de verschillende noten samenklanken in het eene groote muziekstuk.

De groote vraag, die Inayat Khan echter onbeantwoord laat, en die toch beantwoord moet worden is deze: Hoe komt het, dat er bij de onderscheiden volken gedachten zijn over God en godsdienst? Hoe moet het verklaard worden, dat er bij de Hindoes en bij de Maleiers en bij de Papoea's sommige godsdienstige gebruiken in eere worden gehouden?

Dat komt, zegt de Heilige Schrift ons, omdat deze wereld, deze menschheid in den aanvang van de menscheijke geschiedenis Gods openbaring gehad heeft.

God heeft zich aan de eerste menschen, uit wie het gansche menscheijke geslacht gesproten is, bekend gemaakt. God heeft aan Adam geopenbaard hoe Hij naar Zijn wijsheid de ordeningen in heel de schepping tot stand gebracht heeft, hoe Hij de vrouw uit de rib van Adam gebouwd heeft zoodat ze zijns gelijke was, vleesch van zijn vleesch. Had God zijn openbaring niet geschonken, de eerste menschen zouden niets geweten hebben van de aanvangen van de wereld, noch van de toekomst, noch van hun levensbestemming in het door God geschapen geheel.

Daarna is de val gekomen; de zondeval, die alle verhoudingen verstoortte. Na den val heeft God zich echter weer geopenbaard en aan het eerste menschenpaar bekend gemaakt dat Hij een nieuwe fundeering onder deze door de zonde verdorven schepping wilde leggen, en dat Hij Zijn Zoon wilde geven tot een Middelaar en Verlosser.

Dat zijn de grondgedachten waarvan we moeten uitgaan en waarmee we sterk staan tegen de beschouwingen van Inayat Khan. Nu zeggen we: Deze wereld heeft Gods openbaring gehad in het paradijs en later heeft deze bijzondere openbaring steeds gewezen op Jezus Christus, vanaf de moederbelofte.

Het is wel waar dat we vele gedachten over God en godsdienst vinden bij allerlei volken. Deze volken kunnen echter alleen dergelijke gedachten hebben, omdat deze wereld eerst Gods openbaring

2) a.w. pag. 9.
3) a.w. pag. 303, 304.
4) a.w. pag. 11.

1) De eenheid van religieuze idealen, pag. 302.

gehad heeft. Wat de volken, die leven buiten het licht van Gods bijzondere openbaring, nog bezitten, dat zijn de resten van deze oorspronkelijke openbaring. Wat de leeraars van deze volken, die in ongelofte volharding, in systeem gebracht hebben, dat zijn de overblijfselen van de kennis die eens zuiver aan de eerste menschen bekend geweest is. In plaats van betrouwbare en juiste gedachten te vinden in de Zend-Avesta, in de Wedanta en de Kaballa vinden we daar slechts het resultaat van menschen die buiten Gods bijzondere openbaring om, zichzelf trachten te handhaven en een sluitend systeem over de verhouding van God en mensch en wereld pogen samen te stellen. Maar in al die pogingen gaat de mensch juist aan het evangelie van Jezus Christus voorbij. Hij tracht zichzelf en anderen te redden op zijn eigen manier. En daarom moet er getuigd worden van al die boeken, die door miljoenen menschen in het Oosten aanvaard worden als richtsnoer voor hun handelen, dat ze de genade Gods verachten en verwerpen. Ze leiden juist niet heen tot Hem, tot Wien de door de zonde gevallen menschen moeten komen.

En al zegt de Soefi-boodschap nu dat er in deze beweging plaats is voor alle menschen, onverschillig van welk ras of volk of geloof ze ook zijn mogen, en dat er ook inderdaad personen tot deze beweging toetreden met de meest verschillende godsdienstige overtuiging, dan zegt de christen, die leeft bij het Woord Gods en bij de Openbaring Gods in Jezus Christus: Dat is onmogelijk! Wie toetreden zou tot zulk een beweging, die zou het Woord Gods daarmee tegelijk verwerpen.

Als we een oogenblik het door Inayat Khan en zijn volgelingen liefgekoosde beeld van de muziek en de noten overnemen mogen, dan zouden we dit willen zeggen: De tonen van Goddelijke muziek hoort de christen die geleid wordt door Gods Geest in zijn overleggingen, onfeilbaar zuiver klinken in: Gods Woord. Hij hoort het lied van het eene groote werk Gods, door de eeuwen heen; het lied van het eeuwig welbehagen en van de genade Gods in Christus Jezus onzen Heere. Al het andere, dat uit de verschillende boeken van Wijsheid hem tegenklinkt, is slechts een cacophonie van geluiden, waarvan ook de Soefi-beweging nooit een harmonie zal kunnen maken.

D.

H. M.

UIT DE SCHRIFT

Nakomers?

Eer u Filippus riep, ... zag ik u.
Joh. 1:49.

Wij verbeelden ons vaak zooveel, bij onzen arbeid voor het koninkrijk Gods.

Want wij hebben den fieren moed te beginnen.

En juist dat beginnen is zoo moeilijk.

De eerste spade in den grond steken.

Het initiatief nemen.

Den eersten aanval wagen.

Het eerste woord spreken.

De eerste christelijke liefdedaad doen.

Een weg banen, waarop we zielen kunnen zoeken.

Dat alles is pionierswerk.

En dat doen wij!

Tenminste, dat denken wij wel.

Doeh, als we het denken, dan zijn wij herauten die uitgaan voor ons eigen schaduwbeeld, en niet voor den Koning, die rijdt op het Woord der waarheid.

Want het is zoo heel anders!

Wij zijn, in zekeren zin, altijd maar nakomers.

Als we werkelijk contact vinden, dan heeft onze God al eerst contact gemaakt, en de harten bereid. Dan is ons zoeken een bewijs dat Christus reeds gevonden heeft, en dat er zielen bereid zijn, om te wachten op de blijde tijding, die wij brengen.

Jezus zegt tot Nathanaël, als deze, schijnbaar gegrepen door de prediking van Filippus, tot hem komt: eer u Filippus riep, zag ik u.

Wat was er dus eerst geweest? het roepen van Filippus of het zien van Jezus?

Het laatste was het eerste.

Jezus had Nathanaël gezien, voordat Filippus kwam.

Dat zien van Jezus is natuurlijk niet slechts geweest een schouwen met het oog Zijner afwetendheid, maar een verkiezing en ontfermend aanzien, met de milde oogen Zijner liefde. Nathanaël wist dat niet, maar dat zien van Jezus, dat bracht licht in zijn duisternis, en opende zijn hart voor de waarheid. In dat zien van Jezus begon het initiatief Gods tot uitvoering van de gedachten des vredes, die Hij van eeuwigheid over dezen mensch had gehad.

Wie daar evenmin van wist, dat was Filippus. Deze was zelf een gloednieuw discipel van Jezus. Maar hij had reeds verstaan, dat elk discipel een propagandist moet zijn. Wie gevonden heeft, moet

terstond gaan zoeken. Hij zal wel overwogen hebben tot wien hij zich het eerst zou richten. Toen dacht hij aan zijn vriend, den oprechten zoeker Nathanaël. En hij spoedde zich naar diens huis. Dat was zijn initiatief. Zoo kon hij beginnen. Bij Nathanaël was nog niemand geweest. Deze weg was verscheid; daar stonden nog geen andere voetstappen op van Messiasvinders. Hier was hij de eerste. En later zou hij altijd kunnen zeggen: met Nathanaël ben ik begonnen! Maar hoor, als hij straks snel zijn eersten oogst inzamelt, en zijn vriend tot Christus leidt, dan hoort hij dat het anders is. Hij was niet de eerste geweest. Eer hij Nathanaël riep, had Christus dezen gezien. En niet zijn roepen, maar het zien van Jezus was beslissend geweest. Dus was hij maar een nakomeling? Neen, toch niet! Want nakomelingen zijn telat. En Filippus kwam juist op tijd. Hij had niet eer kunnen komen. Want als Jezus Nathanaël niet had gezien onder diens vijgeboom, dan hadden al de warme propagandawoorden van Filippus niets gebaat. Nu begreep hij pas dat hij zoo spoedig contact kreeg; er was al contact gemaakt, door Christus, die zeggen kon: eer u Filippus riep, zag ik u. Was dan dat roepen van Filippus overbodig? Allermint! Het was juist noodig, omdat Jezus gezien had. Toen Zijn zegenende oogen Filippus aangezien hadden, heeft Zijn onzichtbare hand Filippus' gang gericht en diens mond ontsloten. Filippus was geen nakomeling, maar volgeling. Hij zette zijn treden in het spoor van zijn Meester. Maar de eer van het eerste zijn, die kwam aan Jezus toe.

Zoo is het nu ook, als wij zielen zoeken, in de prediking, door het persoonlijk getuigenis, in de zending, in de evangelisatie, in den dienst der barmhartigheid. Als wij ons initiatief nemen. Als wij de Filippus-propaganda ter hand nemen. Dan zal het blijken, als wij aansluiting vinden, dat niet wij de eersten zijn, die deze zielen zoeken, maar dat wij in plaats van baanbrekers volgelingen zijn. Christus is er geweest eer wij er komen. Hij heeft die zielen reeds gevonden eer wij ze zochten. Daarom kunnen wij prediken en volharderen. Want niet onze zoekende liefde laat het ijs smelten, maar de Zijne. Wat een troost en een moed geeft dat. Om te beginnen en vol te houden, in het geloof dat Christus al voor ons uitgegaan is, en den weg bereid heeft in het hart. Dan zien we soms zoo duidelijk dat op den weg, dien wij meenden nog onbetreden te zijn, reeds voetstappen staan van den Heiland die ons zond, zoodat wij zeggen mogen: ik zet mijn treden in Uw spoor.

Dus toch nakomers?
Neen, volgelingen.

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

Een „alarmkreet“ (I)

In „De Heraut“ lees ik dat Prof. Waterink een „alarmkreet“ heeft doen hooren.

Aanleiding tot de kreet is, naar „De Heraut“ mededeelt, dat in de kerkelijke pers een door „De Heraut“ niet nader aangeduid schrijver aan het woord geweest is, die beweerde, „dat de belijdenis des geloofs moest uitgelegd en verstaan worden niet naar het wetenschappelijk dogmatisch inzicht van de opstellers der belijdenis, maar naar het geloofsbewustzijn in de geloofsgemeenschap der kerk“.

Het spijt me, dat ik niet de letterlijke formulering van den ongenoemde schrijver thans bij de hand heb. Misschien kom ik daar later op terug.

Thans blijf ik staan bij wat voor „De Heraut“ de hoofdzakelijke schijn te zijn, dat men n.l. de belijdenis niet uit moet leggen of verstaan naar het wetenschappelijk dogmatisch inzicht van de opstellers der belijdenis.

Uit „De Heraut“ verneem ik, dat prof. Waterink dit standpunt ongereformeerd genoemd heeft. Letterlijk wordt van hem aangehaald het volgende: „Zoodra een kerk deze opvatting aanvaardt of zelfs ook maar duldt bij haar leden, is het tijd, dat men zich in die kerk bezinne op de mogelijkheid van een reformatie der kerk. We zijn al heel ver van huis, alleen reeds door het feit, dat zulke dingen kunnen worden gezegd zonder dat heel de leidende pers in 't geweer komt“.

Over dien kreet van prof. Waterink heb ik na lezing van „De Heraut“ eens nagedacht.

Ik begreep het toen niet goed meer.

Want als er één is, die de vrijheid eerst genomen, en later ook gekregen heeft, om in uitlatingen, die zekere confesiegetrouw wilden zijn, zich los te maken van het „wetenschappelijk dogmatisch inzicht van de opstellers der belijdenis“, en zulks, zonder aan een gravamen tegen de confesie ook maar te denken, dan is het wel prof. Waterink.

Hij is trouwens de eenige niet.

Toen het in de kerken ging om de pluriformiteit der kerk, gelijk door dr. A. Kuiper deze verdedigd was, en waarvan beweerd was, dat ze met de confesie niet te verbinden viel, heeft „De Heraut“ een opvatting van art. 27 der Ned. Geloofsbelijdenis gegeven, die zich met de dogmatische opvattingen van haar opstellers

geenszins verdraagt; omdat we elders hiervan meer willen zeggen, laten we dit punt verder rusten.

In de dagen van het gravamen Buizer, toen de oppositie tegen zijn meening, als niet met de confesie strookende, werd afgewezen, een oppositie, waarbij niet alleen de naam van dr. Buizer, doch ook die van ds. Doekes, ds. T. Bos e.a. genoemd was, werd door dr. K. Dijk voor de wetenschappelijke samenkomst der V. U. (1920) het volgende geponeerd:

Voor ik echter op de zaak goed inga, moet ik enkele opmerkingen maken. In de eerste plaats deze, dat hij de bestudeering der symbolen, en met name de drie formulieren van eenigheid, nimmer mag vergeten worden, dat zij geen academisch-wetenschappelijke verhandelingen zijn. Zelfs is bij de opstelling van de Canones (Leerregels, K. S.) van Dordrecht, die toch in veel schoolseer geest geformuleerd zijn dan onze Confessie, nadrukkelijk uitgesproken, dat deze leerregels geen academisch, maar een populair karakter moesten dragen, zich onthouden moesten van streng wetenschappelijke vraagstukken, en er alleen in moest worden opgenomen, wat de aedificatio Ecclesiarum (de stichting der kerken, K. S.) bevorderen kon. Wanneer deze methode bij de Canones is gevolgd, is zeker in de Belijdenis des Geloofs niets anders te verwachten, want zij is niet een theoretische verhandeling, die allerlei dogmatische definities geeft, maar een getuigenis des geloofs, dat uit den drang der omstandigheden is geboren, uit het hart is opgeweld, en zich tot Spanje's koning richt 'pour nos defendre des crimes dont on nous charge'.

Me dunkt, dit lijkt al aardig op het eerste lid van de uitspraak die prof. Waterink tot een „alarmkreet“ bracht. Indien n.l. de confesie opzettelijk een academisch karakter weigert aan te nemen, dan kunnen de academische opvattingen van haar opstellers daarin niet zijn neergelegd. Doch dan spreekt in haar bewust de kerk uit wat zij als haar geloofsbezit belijdt.

Nu zal men mij tegenvoeren; lees maar eens verder, dan zult ge dr. Dijk wel anders hooren spreken. Welnu, we vervolgen:

Ten tweede dient ook ernstig rekening gehouden te worden met het historisch milieu, waaruit dit belijdenisschrift is opgekomen, en dat voor een niet gering deel de formulering heeft beheerscht, terwijl eindelijk alle nadruk hierop moet vallen, dat onze Confessie niet op zichzelf staat, maar ten nauwste samenhangt met en wortelt in den geestelijken gedachtenkring, waarin de opsteller leefde, en waaruit hij zijn materiaal heeft geput.

Deze laatste woorden (waarvoor de referent verwijst naar de Acta der Synode van 1905) schijnen weer den anderen kant uit te gaan.

Toch is dit niet meer dan schijn. Men lette op het woord „milieu“. Het milieu, waarin een schrijver staat, is van hem zelf te onderscheiden. Men kan, zoo wil de referent zeggen, gevallen hebben, waarin men een bepaalde confessionele uitspraak naar den inhoud wel voor zijn rekening kan nemen, maar toch de formulering minder gelukkig acht; deze is dan te verklaren uit „het milieu“. Ieder voelt, dat deze opmerking weer voert in dezelfde richting als het stuk dat prof. Waterink alarm deed roepen. Het „milieu“ is n.l. aansprakelijk voor sommige formuleringen die men misschien later minder gelukkig vindt, al kan men er geen overwegend bezwaar tegen hebben; zoodat blijkt het althans te staan voor het besef van dr. Dijk in betrekking tot de kwesies van kerk en pluriformiteit.

Dat ik hier niet mistaat, voor wat de bedoeling van dr. Dijk betreft, moge blijken uit wat hij opmerkt over Calvin. Hij noemt hem „den geestelijken vader van onze Confessie“ (42); en merkt dan, nog steeds over de pluriformiteit handelende op:

Een andere vraag is, of wij in onzen tijd waarin de kerkelijke wereld een gansch andere gedaante vertoont, ons niet anders zouden uitdrukken, maar uit dit verschil vloeit niet voort, dat Calvin in zijn kerkbeschouwing tegen de Schrift inging (48).

Later handelt de referent over Guido de Brès, den opsteller onzer belijdenis, zelf. We lezen:

Nu kan,..... aangevoerd worden, dat De Brès duidelijker het onderscheid ¹⁾ had moeten aangeven, en allen schijn van exclusivisme had moeten vermijden, doch aan zulk een wensch had de opsteller zeer zeker voldaan, indien hij thans geleefd had, en de splitsing der kerk van heden kende. Wij moeten rekenen met den tijd, waarin de Confessie is gemaakt en den gedachtenkring, waaruit zij is opgekomen, en dan werd haar formulering in die dagen zeker verstaan (64).

Komt reeds hierin uit, dat Dr. Dijk zijn formulering wel anders zou willen kiezen dan de confesie deed, een oogenblik later blijkt, dat hij daar naast ook wel eens zich losmaken wil van een dogmatische opvatting van haar (geestelijke of andere) vaders. Als dr. Kuiper uitspreekt, dat de confesie zich geplaatst heeft op het standpunt van de absolute eenheid der zichtbare kerk, en dat, waar deze meening thans is prijs gegeven (hier zou prof. Waterink toch wel zeer luid tegen dr. A. Kuiper alarm moeten roepen) er een kloof gaapt (1) tusschen de in de Belijdenis uitgedrukte overtuiging en de overtuiging, die zich later onder den drang van het leven (1) gevormd heeft, — dan kan dr. Dijk zich slechts ten deele

1) Bedoeld is het onderscheid tusschen art. 27 en 30, want in het eerste gaat het volgens prof. Dijk in zijn referaat van '29 over de algemeen-christelijke en in het laatste over de geïnstitueerde kerk, hetwelk dan dr. Dijk verder brengt tot de uitspraak, dat in deze beide artikelen het subject niet gelijk is (hetgeen ik niet juist acht).